

Николина КЕНИГ

УДК: 305:159.9.018

ПСИХОМЕТРИСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ИНВЕНТАРОТ НА АМБИВАЛЕНТЕН СЕКСИЗАМ И МОЖНОСТИТЕ ЗА НЕГОВО КОРИСТЕЊЕ

Кратка содржина

Истражувањето е фокусирано на емпириска проверка на внатрешната структура на исклучително популарниот инструмент за мерење на амбивалентниот сексизам кој со децении успешно се користи како адаптирана верзија во повеќе култури. Инвентарот на амбивалентен сексизам на Глик и Фиск е преведен со користење на техниката на вратен превод, јазично е адаптиран, а потоа со помош на експлораторна факторска анализа на примерок од 482 испитаници на возраст од 18 до 60 години од 20 града во Македонија, неговата внатрешна структура е споредена со таа која е теориски предложена и е емпириски добиена во првата валидациска студија. Наодите од анализата покажуваат дека, генерално, конструктот наречен амбивалентен сексиза е потврден како сличен и за оваа популација, но и тоа дека постојат одредени разлики во тоа како се структурирани супскалите на скалата Беневолентен сексизам која е дел од инструментот.

Клучни зборови: АМБИВАЛЕНТЕН СЕКСИЗАМ, ХОСТИЛЕН СЕКСИЗАМ, БЕНЕВОЛЕНТЕН СЕКСИЗАМ, ФАКТОРСКА АНАЛИЗА, АДАПТАЦИЈА

Вовед

Во сите патријархални општества постои изграден систем на уверувања дека жените се помалку вредни од мажите. Ваквиот збир ставови, наречени сексистички, претставува комплексен и речиси културално универзален систем од стереотипи и предрасуди и за жените и девојчињата. Релативно малите варијации кои може да се сретнат од една во друга култура не ја менуваат главната функција која е во основа на сексистичките ставови – оправдување и одржување нерамноправен општествен статус врз основа на полот. Со оглед на тоа дека се моќна алатка за креирање и легитимизација на дискриминаторските практики и асиметријата во моќ меѓу двата пола во општеството, сексистичките ставови се во фокусот на интересирање на научниците чиј предизвик е проучувањето како на нивното создавање и стратегиите за менување, така и можностите за соодветно мерење.

Теорија за амбивалентен сексизам

Основната идеја на оваа теорија предложена од страна на Глик и Фиск (Glick and Fiske, 1996; 1997) пред околу 20 години е дека поради меѓузависноста на двата пола и нивната упатеност едни кон други во сексојдневните, а особено во интимните релации, ставовите кон жените како помалку моќна социјална група не може да бидат базирани исклучиво на негативни стереотипи и емоции. Со цел да се направи разлика помеѓу две компоненти на сексизмот: *хостилниот* и *беневолентниот*¹ (добронамерен или благонаклонет) сексизам, тие го предлагаат конструктот *амбивалентен сексизам* за да укажат на тоа дека сексистичките ставови не се засновани само на дерогаторни процени на жените и не се проследени само со аверзивни чувства кон нив. Во илустрирањето на ваквата амбиваленција, тие користат едноставни примери од секојдневјето. Така, на пример, мажите кои се уверени дека жените се манипулативни, или не мислат рационално, истовремено, во романтичните врски со партнерките може да се однесуваат идеализаторски и да сметаат дека треба да ги „стават на пиедестал“ или дека е неопходно да им овозможат заштита и материјална издршка.²

Според авторите на теоријата, двете различни компоненти на сексизмот не се спротивставени, туку се комплементарни и имаат значајна улога во зацврстувањето на традиционалните родови улоги и во обезбедувањето психолошка поддршка за тоа тие да опстојуваат. Кај жените, интроектираниот амбивалентен сексизам е основа за придржување кон улогата, а кај мажите, основа за градење на очекувања за тоа како би требало да се однесуваат кон жените, врз основа на тоа „какви се жените“. Иако и во беневолентниот и хостилниот сексизам го споделуваат базичното уверување дека поради инхерентната инфериорност на жените во споредба со мажите тие би требало да бидат третирани различно во сите сфери на живеењето, хостилниот сексизам ги рефлектира само експлицитно негативните стереотипи поврзани со полот, како, на пример, дека „жените ја користат физичката привлечност за да постигнат различни цели“ или дека „нивните поплаки за дискриминација се изговор за неуспех“. Ваквите мизогини ставови се релативно добро емпириски проучени, иако паралелно со растечкиот корпус податоци за нивната застапеност, факторите што придонесуваат за нивно одржување, како и последиците врз жените (на пр. Glick, Diebold, Bailey-Werner, Zhu, 1997; Yoder & McDonald, 1998; Klonoff, Landrine & Campbell, 2000; Hammondand & Overall, 2013) расте и сомневањето дека тие може прецизно да се измерат без да се најде начин за контролирање на тенденцијата за давање социјално

¹ Интересно е да се забележи дека во обемната литература посветена на овој конструкт, никој не се занимава со прашањето на тоа колку е контрадикторен самиот термин. Со оглед на тоа дека е така предложен од авторите и идентично се користи во различни култури, називот „беневолентен“ е задржан и во овој извештај од проверката на метричките карактеристики на инструментот.

² Интервјуто со Питер Глик и Сузан Фиск, во кое низ многубројни примери се опишуваат двете форми на сексизам во социјалните интеракции и ефектите од нив, може да се најде во podcast верзија на: <http://pqw.sagepub.com/content/35/3/530/suppl/DC1>

неутрални или пожелни одговори. За разлика од хостилните, беневолените сексистички ставови се базираат на социјално поприматлива слика за разликите, во која жените и девојките се опишуваат низ романтизација на нивната традиционална улога или, пак, го протежираат модерното кавалерство и „неприкосновеното право на заштита на понежниот пол“. Примери за такви тврдења се дека жените се „нежни и кршливи“ или дека треба да им се „удоволи“ со давање предност при влегување на врата, или да им биде обезбедена физичка или финансиска заштита од страна на мажот.

Инсистирањето на авторите на оваа теорија да се фокусираат на разликите меѓу двата типа сексистички сфаќања, како и на проучувањето токму на оваа страна на сексизмот не е случајно. Ова произлегува оттаму што наспроти отворената мизогинија, која лесно се пропознава и, главно, се прикрива и осудува, ставовите опишани како беневолен сексизам многу потешко се препознаваат како родово засновани предрасуди во чија основа е уверувањето за инфериорноста на жените, а уште потешко се разликуваат од родовата сензитивност, која во современите општества се промовира како пожелна (Gutek & O'Connor, 1995; Tadios & Gwatirega, 2012). Оттука, проблемот со беневолените сексистички ставови не е само во тоа што тие се инструмент за одржување на status quo ситуација во врска со родовата нерамноправност и за продолжување на идејата за инхерентните полови разлики како легитимна основа за дискриминаторските практики туку и во тоа што за разлика од хостилните, овие многу полесно се прифатени и застапувани токму од страна на жените. Дури, за многу од нив, тие претставуваат противтежа за репресивната родова улога и еден вид „надомест“ за тоа. Затоа, беневолените сексистички уверувања, за разлика од хостилните, во мошне висок висок степен може да бидат застапени и кај жените.

Многубројни емпириски истражувања произлезени од теоријата за амбивалентен сексизам, главно, ја поддржуваат предложената поделба на двата аспекта на сексизмот. Хостилниот сексизам е многу подобар предиктор на толеранцијата кон родовото насилство во споредба со беневолените, особено за сексуално заснованото насилство, било да се работи за сексуално вознемирување или за силување (Begany & Milburn, 2002; Russell & Trigg, 2004). Сличен заклучок е донесен и во студиите за врската помеѓу овие два вида сексизам и семејното насилство (Glick, Sakalli-Ugurlu, & Ferreira, 2002). Од друга страна, беневолените сексизам, колку и да е контрадикторно на не толку среќно направениот избор за назив на конструктот, има импликации во сејднешната интеракција и во приватната и во јавната сфера. Патернализирањето на девојчињата и жените, на пример, имплицитно им порчува дека тие се помалку способни од мажите и долгорочно влијае врз нивната самоверба, врз сликата за себе, па дури и врз подготвеноста да се борат за своите права (Dardenne, Dumont, & Bollier, 2007; Moya, Glick, Expósito, de Lemus & Hart, 2007; Becker & Wright, 2011).

Инвентар за мерење на амбивалентниот сексизам

Глик и Фиск (Glick and Fiske, 1996) се автори на прашалникот наречен Инвентар за мерење на амбивалентниот сексизам (Ambivalent Sexism Inventory - ASI), развиен врз основа на нивните сфаќања за тоа како овие два склопа од ставови се манифестираат во западната култура. Прашалникот се состои од 22 ајтеми: 11 одразуваат хостилен и 11 одразуваат беневолен сексизам. Заради контрола на стилот на одговарање, 6 ајтеми се формулирани како инверзни. Ајтемите се одговараат со означување на степенот на согласност на 6-степен Ликертова скала. Инвентарот овозможува пресметување два независни скорa за секоја од супскалите и еден композитен кој е нивни едноставен збир. Повисок скор означува повисок степен на сексистички уверувања.

Двете скали на инструментот се состојат од 3 димензии: хостилниот сексизам опфаќа ајтеми што се индикатори на а) доминирачки патернализам, б) компетитивна родова диференцијација, в) хетеросексуална хостилност, додека беневолен сексизам ги содржи а) заштитничкиот патернализам, б) комплементарната родова диференцијација и в) хетеросексуалната интимност. Иако авторите ги идентификуваат овие димензии, кои се претпоставени во теориската рамка од која е развиен инструментот емпириски низ конфирматорна факторска анализа, тие не се користат како самостојни суптестови, туку сите заедно учествуваат во утврдување на скорот на односните скали.

Авторите го формирале Инвентарот така што од вкупно 140 изјави извлечени од теориската рамка (плус 6 дополнителни што служеле како контролна скала за стилот во одговарањето) и зададени на хетероген примерок од повеќе од 800 испитаници, по пат на факторска анализа идвоиле 22 со највисоки факторски заситувања на факторите хостилен и беневолен сексизам. Биле селектирани само ајтемите кои добро ги репрезентирале сите претпоставени димензии и кои се повторувале со сличен распоред на факторската матрица во наредните проверки на слични помали примероци. Емириските наоди ја подржуваат претпоставката на авторите за тоа дека сексизмот може да биде хостилен и беневолен. Кај хостилниот сексизам не се јасно диференцирани претпоставените димензии, додека кај беневолен сексизам, факторската анализа успешно ги лоцирала на посебни фактори. Двете скали не се сосема независни една од друга, бидејќи мерките меѓусебно умерено корелираат. Кај жените и мажите од помладите генерации, корелацијата се движи околу $r=0,50$, додека кај повозрасните мажи, таа исчезнува, сугерирајќи дека се работи за два различни дискурса на резонирање кај помладите и повозрасните испитаници. Просечните коефициенти утврдени на неколку примероци од слична возрасна популација изнесува $r=-0,13$.

Релијабилноста на двете супскали и на Инвентарот во целина за различните примероци на кои е испитувана се движи од Кронбах алфа $r=0,80$ до $0,90$ кај испитаниците од САД, додека во други земји најнискиот забележан коефициент на внатрешна хомогеност изнесува $=0,73$ за скалата Беневолен сексизам (Glick et al., 2000; Glick & Fiske, 2011).

Конструкт-валидноста на тестот е обезбедена преку споредување на одговорите добисени за скалата на хостилни односно беневолентни сексистички ставови со одговорите на Озгудов семантички диференцијал, кој може да детектира негативна наспроти позитивна перцепција за жените. Авторите ја потврдиле претходно поставената хипотеза дека хостилноста во ставовите кон жените е поврзана со негативна процена, а беневолентниот сексизам со позитивна процена на жените. Сепак, треба да се нагласи дека кај помладите генерации и кај примероците извлечени од популацијата жени, оваа врска не е детектирана со таква конзистентност како кај мажите од повозрасните генерации (Baron et al., 2007).

Теоријата за амбивалентен сексизам емпириски е релативно добро поткрепена, а концептот е успешно потврден како мошне сличен во 19 различни култури (Glick et al., 2000; Glick, Sakalli-Ugurlu & Ferreira, 2002). Две децении по првичната конструкција, Инвентарот успешно се користи како преведен и адаптиран инструмент на повеќе јазици. Врз основа на теоријата за амбивалентен сексизам, последнава деценија се проверува и можноста за мерење на сексистички уверувања насочени и кон мажите (Glick et al., 2004).

Критиката упатена на Инвентарот за амбивалентен сексизам може да се сумира во две главни поенти. Едната е оправданата загриженост за проблемите при контролирање на социјално пожелното одговарање (Sakalli-Ugurlu & Beydogan, 2002), а другата е изразениот сомнеж за тоа дека конструктот е култрално универзален и дека за него секогаш може да се најдат соодветни јазични еквиваленти (Chisango & Javangwe, 2012). Забелешките дека други, претходно конструирани инструменти, исто така, донекаде може да ја идентификуваат компонентата на беневолентен сексизам (што е, вушност, и првобитната намера на авторите на ASI-инвентарот) не го оспоруваат фактот дека во последните десетина години тој е еден од најчесто употребуваниите инструменти во истражувањата за родово засновата дискриминација.

Метод

Испитаници

Примерокот (N=482) на кој е спроведена анализата е правен според правилата на изработка на квотен примерок, при што за релевантни карактеристики се сметаа возраста, степенот на образование, полот и местото на живеење. Тој не одговара идеално на застапеноста на овие варијабли во популацијата, туку само приближно. Освен тоа, беа испитувани само испитаници со завршено најмалку средно образование (67,6%), без да бидат опфатени оние што не го продолжиле школувањето кога завршиле основно образование. Една од причините за ваквата селекција е тоа што се покажа дека оваа категорија испитаници не е лесно достапна во урбаните средини, а другата, многу поважна, е тоа што во крос-културните студии за валидација на скалата доминантно се користеле примероци од студенти. Згора

на тоа, пилот-задавањето јасно сугерираше дека содржината на прашањата би била мошне сложена за разбирање, односно дека разбирањето на ајтемите претпоставува комплетирање барем на средно образование.

Сите испитаници се етнички Македонци од 20 различни града во земјата. Околу една третина од испитаниците (37,4%) се од Скопје, од јужниот регион се 11,5%, од западниот – 17,5%, од источниот – 18,8% и од централниот се 14,8%.³ Структурата на примерокот според останатите варијабли е прикажана во Табела 1. Во анализата се вклучени само оние протоколи што содржат целосни информации и кај кои не е забележан некој образец што упатува на стил на одговарање според позицијата на понудениот степен на скалата.

Табела 1. Структура на примерокот според возраст, пол и степен на образование – N (%)

		18-25		26-35		36-50		51-60		Вкупно
		Средно	Високо	Средно	Високо	Средно	Високо	Средно	Високо	
Пол	Женски	49	9	19	32	52	23	39	16	239 (49,6)
	Машки	41	10	35	25	42	16	49	25	243 (50,4)
Вкупно		90 (18,7)	19 (3,9)	54 (11,2)	57 (11,8)	94 (19,5)	39 (8,1)	88 (18,2)	41 (8,6)	482 (100)

Постапка

Преводот на инструментот од англиски јазик е направен според правилата на вратено преведување. За неколку ајтеми беше неопходно да се направи адаптација уште во првичната верзија. На пример, ајтемот што е преведен од оригиналот гласи: *Добрата жена би требало да биде ставена на piedestal од нејзиниот маж* е изменет во *Добрата жена би требало да биде третирана како кралица од нејзиниот маж*, бидејќи во консултација со неколку експерти ова беше понудено како најсоодветно доближување до значењето што тој го носи. На потребата да се избегне користењето на терминот „пиедестал“ упатија реакциите на испитаниците во пилот-задавањето. На сличен начин беа адаптирани и ајтемите што содржат идиоматски изрази.

Податоците од испитаниците се прибирани во периодот март-април 2014 година. Секој испитаник е тестиран индивидуално, во присуство на обучени тестатори, со упатство дека резултатите ќе бидат користени за научно истражување. Тестирањето е спроведено како доброволно и анонимно, но од испитаниците е

³ Во западниот регион беа опфатени испитаници од градовите: Охрид, Ресен, Кичево, Тетово и Гостивар, во централниот регион се застапени испитаници од: Велес и Прилеп, во источниот тестирањето е спроведено во градовите: Струмица, Кочани, Кратово, Куманово, М. Каменица и Пехчево, а во јужниот: Битола, Богданци, Гевгелија, Кавадарци, Виница и Валандово.

баран телефонски број за контакт, за да се провери веродостојноста на протоколот. Проверките на веродостојноста на тестирањето се правени по рандом систем, а сопствениците на сите проверени броеви го потврдија учеството.

Статистичка обработка

За да се провери дали моделот утврден со факторска анализа на популации од западноевропските земји може да се примени и во оваа култура, направена е експлораторна факторска анализа со помош на методот на главни компоненти. За утврдување на адекватноста на тестот и на примерокот за факторска анализа, користени се *Бартлетовиот тест на сферичност* ($\chi^2=1553,8$; $df=153$, $p<0,01$) и антиимиц-матрица, со кои беше одредено дали тестот ја достигнува критичната вредност на *Казер-Мејер-Олкин* тестот. Со оглед на тоа дека таа изнесува 0,823, утврдена е наполна соодветност на користење на методот за добиените податоци.

Проверката на можноста наодите да се генерализираат е направена со помош на делење на примерокот на два дела со компјутерско рандом делење. Мерките на адекватност и на вака поделениот примерок, исто така, упатуваат на соодветност на користење на факторската анализа како метод, а факторската матрица добиена на поделениот примерок ($N=241$) е многу слична.⁴

Внатрешната хомогеност на целосната скала и на двете супскали е утврдена со користење на Кронбах алфа-коэффициентот. Временската стабилност на инструментот не е проверувана.

Резултати од анализата

Целиот инструмент, исто како и неговите две скали, имаат прифатливо висока внатрешна хомогеност, но, сепак, пониска отколку онаа што ја утврдиле авторите на оригиналната верзија, што веројатно се должи на културалните разлики во артикулирањето на сексистичките ставови. Особено низок е Кронбах алфа-коэффициентот за скалата Беневолентен сексизм кај жените, што сугерира за можност валидноста на мерката не е идентична за двата пола. Износите на коэффициентите на релијабилност за целиот инструмент и неговите две скали за двата пола одделно и за целиот примерок се прикажани во Табела 2.

---

⁴ Резултатите добиени од оваа проверка не се прикажани поради просторни ограничувања, но тие дозволуваат да се заклучи дека факторското решение што ќе биде прикажано во поглавјето *Резултати* не е артефакт на конкретниот примерок.

Табела 2. Коefициенти на релијабилност на скалите (Кронбах алфа)

	Мажи (N=243)	Жени (N=239)	Сите (N=482)
Хостилен сексизам (n=11)	0,746	0,734	0,750
Беневолентен сексизам (n=11)	0,681	0,597	0,660
Амбивалентен сексизам (n=22)	0,711	0,760	0,730

Увидот во интеркорелациите на ајтемите покажа дека два ајтема од скалата Хостилен сексизам се издвојуваат од останатите со значително пониски интерајтемски корелации. Емпириските податоци за тие две тврдења (7-Х: *Феминистките не се залагаат за тоа жените да имаат повеќе права од мажите* и 18-Х: *Феминистките имаат сосема разумни барања од мажите*) говорат дека не се конгруентни со претпоставката што, всушност, мерат. Дополнителен аргумент за сомневање во квалитетот на овие два ајтема се добиени од теренските искуства, кои јасно покажаа дека значителен дел од испитаниците (главно, оние што живеат надвор од Скопје и оние со понизок степен на образование) воопшто не се запознаени со значењето на терминот „феминистка“ и имаат проблем да го разберат неговото значење дадено од страна на тестаторите. Затоа, овие два ајтема беа исклучени од анализирањето на внатрешната структура на инструментот, а во конечната верзија приспособена за користење на македонска популација би требало или радикално да се преформулираат или да не се задаваат. Сите останати ајтеми се дискриминативни, а нивните корелации со вкупниот скор на скалите каде што се лоцирани се движат од $r=0,18$; $p<0.01$ до $r=0,61$; $p<0.01$ за Беневолентен сексизам, односно од $r=0,15$; $p<0.01$ $r=0,60$; $p<0.01$ за Беневолентен сексизам.

Првичното решение на факторската структура со методот на главни компоненти испорача факторска матрица со 4 фактори со латентни корени над 1. Тие објаснуваат 48,6% од вкупната варијанса, што се смета за прифатлива пропорција. За да се направи споредбата меѓу моделот и емпириските податоци, претставени се ортогонално ротираниите матрици (со Варимакс ротација) на факторски склоп во кои се дадени факторските заситувања (Табела 3). Во табелата се претставени само заситувањата над 0,30, бидејќи според бројот на вклучени испитаници, тие заситувања најсигурно може да сметаат за релевантни (Hair et al., 1998). Сите вклучени ајтеми имаат комуналитет поголем од 0,50.

Табела 3. Матрица на факторски склоп со факторски заситувања и дескриптивни наоди (M, SD) за ајтемите

Р. број ајтем	ФАКТОРИ				ДЕСКРИПТИВНИ НАОДИ			
	1	2	3	4	M	SD	X _{min}	X _{max}
1 - БП			0,740		5,11	1,23	1	6
2 - X	0,379				4,30	1,21	1	6
3 - БП*				0,813	4,21	1,46	1	6
4 - X	0,534				4,23	1,22	1	6
5 - X	0,615				4,89	1,27	1	6
6 - БП*		-0,301			3,44	1,25	1	6
7 - X ²	--	--	--	--	4,03	1,31	1	6
8 - Б-РД		0,693			4,49	1,49	1	6
9 - БП			0,464	0,360	5,28	1,04	1	6
10 - X	0,660				4,58	1,23	1	6
11 - X	0,697				4,56	1,27	1	6
12 - БП			0,619		4,91	1,31	1	6
13 - БП*			0,544		4,42	1,12	1	6
14 - X	0,653				4,10	1,32	1	6
15 - X	0,669				4,38	1,25	1	6
16 - X	0,658				3,21	1,32	1	5
17 - БП			0,511	0,312	3,78	1,26	1	5
18 - X	--	--	--	--	3,27	1,13	1	5
19 - Б-РД		0,758			3,26	1,41	1	5
20 - БП				0,339	3,53	1,34	1	5
21 - X ²			0,733		3,11	1,65	1	5
22 - Б-РД		0,770			3,21	1,26	1	5

*инверзни ајтеми

1 – Хостилен сексизам; 2 – Беневолентен сексизам – комплементарната родова диференцијација (РД); 3 – Беневолентен сексизам – хетеросексуална интимност (И); 4 – Беневолентен сексизам – заштитнички патернализам (П)

Од Табела 3 се гледа дека со исфрлањето на двата спорни ајтема, речиси во целост се репродуцира матрицата што ја добиле Глик и Фиск. На првиот фактор, кој очигледно е факторот *Хостилен сексизам*, високи факторски заситувања имаат сите ајтеми од истата скала на оригиналниот инструмент, освен 21 – X (*Само мал број жени си поизгубаат со мажите на тој начин што се однесуваат како да се достатни за секс, а потоа ги одбиваат мажите кои ќе им пријдат*), кој се лоцирал на факторот 3. За ова веројатно придонеле две нешта: факторот дека содржината на ајтемот навистина има врска со сексуалноста и можеби уште повеќе, тоа што инверзијата е обезбедена преку фразата „само мал број жени“ наместо со негација. Реферирањето „мал број жени“ кои можеби постапуваат на таков начин ја намалува острината на непријателството, кое би требало да е карактеристично за хостилните ставови. Со оглед на тоа дека ова отстапување не може да се третира како benigno (ајтемот е лоциран на фактор што припаѓа на скалата Беневолентен, а не Хостилен сексизам), неопходно е да се преформулира во правец што нема да има силна асоцијација на сферата на хетеросексуалната интимност.

За разлика од сосема хомогената скала која мери хостилен сексизам, скалата Беневолентен сексизам се состои од три компоненти што се одразуваат низ три различни фактори, исто како што по емпириски пат добиле и самите автори (Glick and Fiske, 1997). Тие три фактори се: *Беневолентен сексизам – комплементарна родова диференцијација*, 3 – *Беневолентен сексизам – хетеросексуална интимност* и 4 – *Беневолентен сексизам – заштитнички патернализам*. На овие фактори, исто така, има неколку отстапувања од моделот на оригиналната верзија, кои заслужуваат внимание. Едно отстапување од таков вид претставува ајтемот 6 – БИ (*Луѓето се често навистина среќни и без да бидат во романтична врска*) за кој факторското заситување е повисоко на факторот 2, и тоа истото е негативно, иако е предвидено да биде на факторот 3, со позитивен предзнак. Ваквата локација сугерира дека неможноста да се биде среќен надвор од романтична врска поголем дел од испитаниците ја врзуваат со неможноста за секојдневно потпирање на другиот пол во делот на улогите што се третираат како „машки“, односно „женски“ наместо со отсуството на можност за интимност. Многу е веројатно оваа појава да се должи на разликата во просечната возраст на испитаниците во двете студии. Може да се претпостави дека доколку анализата се направи на доминантно студентска популација, како што е направено во првата валидациска студија, ајтемот да се лоцира на истиот фактор.

Еден вид „аномалија“ покажуваат и ајтемите 17 – БП (*Добрата жена треба да биде третирана како кралица од нејзиниот маж*) и 9 – БП (*Жените треба да бидат чувани и заштитувани од мажите*) бидејќи имаат релативно високи факторски заситувања и на друг фактор освен на тој каде што е претпоставено дека треба да бидат. Поголемата асоцираност на ајтемот 17 – БП со факторот хетеросексуална интимност наместо на заштитнички патернализам не е бесмислена и се должи на неговото очигледно реферирање на односите во хетеросексуалната интимност. На сличен начин, ајтемот 9 – БП на голем дел од испитаниците им создал асоцијација

на машко-женските односи во романтичните врски, а помал дел ги имал на ум и односите надвор од таа сфера.

Податоците за валидноста на инструментот се прибирани според моделот предложен од авторите на првичната валидациска студија, односно преку проверка на корелациите на мерките со други кои мерат слични конструкти (Glick & Fiske, 1997, стр.127). Тие се прикажани во Табела 4, заедно со оние што ги добиле авторите во споменатата валидациска студија. Во колоните обележани со реден број 1 се резултатите за целиот примерок добиени од ова истражување, а во колоната 2 се прикажани само оние за возрастната група од 18 до 25 години. Ваквото издвојување на најниската возрастна категорија е направено затоа што таа е најмногу компарабилна со примерокот студенти користен во првата валидациска студија. Коефициентите на корелација добиени од неа се презентирани во колоната 3 на Табела 4.

Табела 4. Корелации на ASI-скалите со други мерки на сексизмот⁵ во споредба со добиените во оригиналната валидациска студија

Скала	Модерен сексизам			Традиционален сексизам			Митови за силувањето			Став кон жените		
	1†	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.
	<i>МАЖИ, N₁=243; N₂=51; N₃=74</i>											
Хостилен сексизам	,25**	,18 ^{ns}	,46**	,09 ^{ns}	,13 ^{ns}	,38**	,31**	,40**	,46**	,25**	,25 ^{ns}	,54**
Беневолентен сексизам	,16*	-,11 ^{ns}	,10 ^{ns}	-,03 ^{ns}	-,17 ^{ns}	-,01 ^{ns}	,20**	,10 ^{ns}	,27*	,14*	,07	,16 ^{ns}
	<i>ЖЕНИ, N₁=239; N₂=58; N₃=88</i>											
Хостилен сексизам	,27**	,22 ^{ns}	,68**	,05 ^{ns}	-,03 ^{ns}	,38**	,41**	,49**	,57**	,37**	,53**	,67**
Беневолентен сексизам	,22**	,20 ^{ns}	,39**	,08*	,17 ^{ns}	,35**	,35**	,37**	,25*	,19**	,19**	,49**

†1. сите испитаници; 2. испитанци на возраст од 18 до 25 год., 3. податоци од оригиналната валидациска студија

*p<0,05, ** p<0,01, ns p>0,05

– засенчените полиња укажуваат на парот корелации каде што постои значајна разлика (p<0,05)

Проверката на статистичката значајност на разликите меѓу коефициентите на корелација укажа на мошне сличен образец на врзување на скалите Беневолентен

⁵ Оригиналните имиња и авторите на скалите се: The Modern Sexism Scale (Swim et al., 1995); Old-Fashioned Sexism Scale (Swim et al., 1995); Rape Myth Acceptance Scale (Burt, 1980) и Attitudes Toward Women Scale (Spence & Helmreich, 1972).

и Хостилен сексизам со останатите варијабли кои се слични на овие конструкти, затоа што единствена детектирана разлика за сличните возрастни групи се добиени само кај врската меѓу модерниот сексизам и хостилниот сексизам кај жените.⁶ Разликите што се појавуваат кај врската со т.н. традиционален сексизам заслужуваат внимание. бидејќи отвораат терен за дискутирање на еквиваленцијата на конструктот во различните возрастни групи, но прашањето за културалната еквивалентност на конструктот не е засегнато со овие наоди.

Корелацијата помеѓу двете скали на примерокот жени добиен со ова истражување изнесува $r=0,22$ ($p<0,01$), додека за мажите е нешто понизок $r=0,18$ ($p<0,01$). За групата на слична возраст со примерокот во оригиналната студија, корелацијата меѓу двете скали е $r=0,19$ ($p>0,05$) кај жените, односно $r=0,17$ ($p>0,05$) кај мажите. И двата наода се сообразни на појавата идентификувана во првата валидациска студија, поврзаноста меѓу двете скали да расте со пораст на возраста, иако за најмладата возрастна категорија е идентификувана статистички значајна разлика во интензитетот на поврзаноста. Имено, во нашиот културен контекст, врската меѓу хостилниот и беневолентниот сексизам е изразито пониска за најмладата возрастна категорија ($p<0,01$).

Дискусија

Емпириската анализа на податоците добиени со Инвентарот на амбивалентен сексизам покажува дека тој, општо земено, е употреблив во нашиот културен контекст, бидејќи соодветно прави разлика меѓу двата вида сексизам, онака како што е дефинирано од неговите автори. Иако компонентите на супскалите добиени по спроведената факторска анализа на примерокот од ова истражување не се формирани од идентичните ајтеми како оние во оригиналниот инструмент, тоа може да се смета за незначително отстапување, бидејќи постои само еден исклучок во кој ајтем од супскалата за Хостилен сексизам се лоцира на супскалата за Беневолентен сексизам. Друго индикативно отстапување од моделот е поврзано со ајтемот 6 – БИ, кој нема високо заситување на факторот хетеросексуална интимност, каде што според моделот би требало да припаѓа, туку со негативно заситување е сместен на компонентата *Родова диференцијација*. Најнакрај, 17 – БП и 9 – БП имаат релативно високи факторки заситувања и на факторот каде што се претпоставува дека треба да бидат сместени, но и на факторот хетеросексуална интимност. Оваа појава, заедно со фактот дека сите факторски заситувања на факторот 4 (освен за ајтемот 3 – БП, кој гласи: *Во некаква катастрофа, жените не мора да бидат спасени пред мажите*) упатуваат на тоа дека можеби ајтемите за компонентата заштитнички патернализам би

⁶ Отсуството на корелација помеѓу модерниот сексизам и хостилниот сексизам кај младите девојки сугерира дека тие не ги препознаваат суптилните сексистички пораки во т.н. модерен сексизам, кој се карактеризира со поставување стаклен плафон и слични ограничувања на рамноправноста, особено во сферата на јавниот живот.

требало дополнително да се адаптираат (не само семантички, туку и во содржината) за да го одразат посилно тоа што во оваа култура значи патернализација на жените, а не е во врска со некакви очекувања или релации во сферата на сексуалноста. На ваквата потреба дополнително укажуваат коефициентите на релијабилност меѓу мерките на двете скали и традиционалниот сексизам (Табела 4).

Најголем предизвик за приспособување на инструментот претставува замената на ајтемите што реферираат на барањата и активизмот на феминистките. Во култура како што е нашата, каде што феминистичкиот активизам е многу слабо видлив и исклучително ретко именуван, многу е тешко да се најде вербален еквивалент кој ќе има приближно слично значење. Веројатно најдобрата опција за реформулација, која ќе обезбеди крос-културна споредливост на мерките со избегнувањето овие два ајтема сосема да се исфрлат, се состои во тоа терминот *феминистки* да се понуди преку дескрипција – на пример, како *жените кои се залагаат за рамноправност помеѓу половите*. Сепак, со оглед на тоа дека на ваков начин може да „се омекне“ негативната конотација на оригинално користениот термин кај оние што имаат висок степен на хостилност кон жените, неопходно е да се провери дали со преформулирањето нема да дојде до дислокација на овие два ајтема на скалата на Беневолентен сексизам. Во тој случај, би било неопходно тие или да се изостават или да се заменат со содржински различни тврдења.

Литература

- Baron, S. Kalaja, A., Markkenen, P., Cazeca, D., Daniel, S., Tsurikova, L. & Punnet, L. (2007). *Expanding our understanding of the psychosocial work environment*. Massachusetts: NIOSH.
- Becker, J.C. & Wright S,C, (2011). Yet another dark side of chivalry: Benevolent sexism undermines and hostile sexism motivates collective action for social change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(1), pp. 62-77. doi: 10.1037/a0022615.
- Begany, J. J. & Milburn, M. A. (2002). Psychological predictors of sexual harassment: Authoritarianism, hostile sexism, and rape myths. *Psychology of Men & Masculinity*, 3(2), 119–26.
- Burt, M.R. (1980). Cultural myths and support for rape. *Cultural myths and support for rape. Journal of Personality and Social Psychology*. 38, 217–230.
- Chisango, T. & Javangwe, G. (2012). Are People Better at Recognizing Ambivalent Sexism on the Basis of the Non-standard Profiles than the Standard ASI Ones?. *Sex Roles*, 67, 69–82.
- Dardenne, B., Dumont, M. & Bollier, T. (2007). Insidious dangers of benevolent sexism: consequences for women's performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(5), 764-79.
- Glick, P. & Fiske, S. T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*. 70, 491-512.
- Glick, P. & Fiske, S. T. (2001). An ambivalent alliance: Hostile and benevolent sexism as complementary justifications for gender inequality. *American Psychologist*, 56, 109-118.
- Glick, P. & Fiske, S. T. (2001). An ambivalent alliance: Hostile and benevolent sexism as complementary justifications for gender inequality. *American Psychologist*, 56(2), 109-118.
- Glick, P., Fiske, S. T.; Mladinic, A., Saiz, J. L., Abrams, D., Masser, B., Adetoun, B., Osagie, J. E., Akande, A., Alao, A., Brunner, B., Willemsen, T. M., Chipeta, K., Dardenne, B., Dijksterhuis, A., Wigboldus, D., Eckes, T., Six-Materna, I., Expósito, F., Moya, M., Foddy, M., Kim, H.J., Lameiras, M., Sotelo, M. J., Mucchi-Faina, A., Romani, M., Sakalli, N., Udegbe, B., Yamamoto, M., Ui, M. (2000). Beyond prejudice as simple antipathy: Hostile and benevolent sexism across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79 (5), 763–75.
- Glick, P., Lameiras, M., Fiske, S., Eckes, T., Masser, B., Volpato, C., Manganelli, A. M., Pek, J.C. X., Huang, L., Sakalli-Ugurlu, N., Rodriguez C., Yolanda R., Pereira, M. L., Willemsen, T. M., Brunner, A., Six-Materna, I., Wells, R. & Glick, P. (2004). Bad but Bold: Ambivalent Attitudes Toward Men Predict Gender Inequality in 16 Nations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86 (5), 713–28.

- Glick, P., Sakalli-Ugurlu, N. & Ferreira, M. (2002). Ambivalent sexism and attitudes toward wife abuse in Turkey and Brazil. *Psychology of Women Quarterly*, 26 (4): 292–7.
- Glick, P., Diebold, J., Bailey-Werner, B., Zhu, L. (1997). The Two Faces of Adam: Ambivalent Sexism and Polarized Attitudes Toward Women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23 (12), 1323–34.
- Glick, P. & Fiske, S. T. (2011). Ambivalent Sexism Revisited. *Psychology of Women Quarterly*, 35 (3), 530–5.
- Gutek, B. A. & O'Connor, M. (1995). The Empirical Basis for the Reasonable Woman Standard. *Journal of Social Issues*, 51, 151–66.
- Hair, J. F., Tatham R. L. & Black, W. C. (1998). *Multivariate Data Analysis*. London: Prentice Hall International Inc.
- Hammond, M. D. and Overall, N. C. (2013). Men's Hostile Sexism and Biased Perceptions of Intimate Partners Fostering Dissatisfaction and Negative Behavior in Close Relationships, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39 (12), 1585-1599.
- Klonoff, E., Landrine, H., & Campbell, R. (2000). Sexist discrimination may account for well-known gender differences in psychiatric symptoms. *Psychology of Women Quarterly*, 24, 93-99. *Women Quarterly*, 26(4), 292-297.
- Moya, M., Glick, P., Expósito, F., de Lemus, S. & Hart, J. (2007). It's for your own good: benevolent sexism and women's reactions to protectively justified restrictions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(10), 1421-34.
- Russell, B. L. & Trigg, K.Y. (2004). *Tolerance of Sexual Harassment: An Examination of Gender Differences, Ambivalent Sexism, Social Dominance, and Gender Roles, Sex Roles*, 50 (7/8), 565–73.
- Sakalli-Ugurlu, N. & Beydogan, B.(2002). Turkish College Students' Attitudes Toward Women Managers: The Effects of Patriarchy, Sexism, and Gender Differences. *The Journal of Psychology*, 136 (6): 647–56.
- Spence, J.T. & Helmreich, R. (1972). The Attitudes Toward Women Scale: An objective instrument to measure attitudes toward the rights and roles of women in contemporary society. *JSAS Catalog of Selected Documents in Psychology*, 2, 66-67.
- Swim, J. K., Aikin, K. J., Hall, W. S., & Hunter, B. A. (1995). Sexism and racism: Old-fashioned and modern prejudices. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(2), 199-214.
- Yoder, J. & McDonald, T. (1998). Measuring sexist discrimination in the workplace: Support for the validity of the Schedule of Sexist Events. *Psychology of Women Quarterly*, 22, 487-491.

Nikolina KENIG

PSYCHOMETRIC CHARACTERISTICS OF INVENTORY OF AMBIVALENT SEXISM AND THE POSSIBILITIES OF IT USE

Summary

The study is focused on empirical evaluation of the internal structure of the well-known questionnaire for assessing ambivalent sexism that has been successfully adapted and used in many cultures. The items of the Glick and Fiske's Inventory of Ambivalent Sexism have been translated by using the forward-backward approach whereas its internal structure has been explored by analyzing the responses of 482 participants from 20 different cities in the country at the age range from 18 to 60 and compared to the theoretical framework as well as to the one that was empirically identified in the original study of the authors. Findings have shown that in general, the construct is similarly expressed within this population. At the same time there are differences, particularly on the Benevolent sexism subscale and its paternalistic protection component.

Key words: AMBIVALENT SEXISM, HOSTILE SEXISM, BENEVOLENT SEXISM, FACTOR ANALYSIS, ADAPTATION